

міжособистісних стосунків за таких умов все більше актуалізується, а тому соціальну резилентність важливо розглядати у нерозривній єдності із резилентністю особистісною та створювати програми виходу з криз не лише для окремих індивідів, а й для колективів і спільнот в цілому.

Література:

1. Cacioppo J. T. *Social resilience: The value of social fitness with an application to the military* / J. T. Cacioppo, H. T. Reis, A. J. Zautra // *American Psychologist*. – 2011. – Vol. 66(1). – P. 43-51

2. Luthans F. *Developing the psychological capital of resiliency* / F. Luthans, G. R. Vogelgesang, P. B. Lester // *Human Resource Development Review*. – 2006. – Vol. 5(1). – P. 25-44

3. Westphal M. *Posttraumatic growth and resilience to trauma: Different sides of the same coin or different coins?* / M. Westphal, G.A. Bonanno // *Applied Psychology: An International Review*. – 2007. – Vol. 56. – P. 417-27

Тези надіслані 17 лютого 2019 р.

Лялюк Галина

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема сирітства для українського суспільства є однією з актуальних проблем, що виходить на рівень держави. Нестабільна політична ситуація в країні (ООС), як і всеукраїнська економічна криза, спричинили зростання кількості дітей-сиріт. Питання виховання, опіки та гармонійного розвитку дитини-сироти, розуміння її психологічних особливостей є надзвичайно важливими, і є показником суспільного, економічного, культурного рівня розвитку країни, гуманності сучасного суспільства.

Діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування та діти, що знаходяться у складних життєвих обставинах – найбільше соціально незахищені категорії, які потрапляють у сферу впливу кримінальних структур, займаються жебракуванням, бродяжництвом.

Соціальне сирітство – соціальне явище, спричинене ухиленням або відстороненням батьків від виконання батьківських обов'язків по відношенню до дитини. Соціальні сироти – це особлива соціально-демографічна група дітей,

які внаслідок соціальних, економічних та морально-психологічних причин залишилися без батьківського піклування, за умови відсутності можливостей, умов або бажання у батьків виконувати свої батьківські обов'язки. До них належать також безпритульні та бездоглядні діти, тобто «діти вулиці», які опинились в скрутних життєвих обставинах (малозабезпечені, батьки ведуть асоціальний спосіб життя, неналежним чином виконують батьківські обов'язки, зловживають алкоголем та наркотичними засобами). Крім того, через складність соціального життя зростає кількість дітей, соціальний статус яких невизначений, оскільки є невизначеним щодо них факт наявності чи відсутності батьківського піклування. Наприклад, такими є бездоглядні діти, які тривалий час перебувають поза батьківським піклуванням, і перебувають сам на сам з проблемами виживання. До цієї ж групи дітей можна віднести і тих, які тривалий час виховуються в інтернатних закладах, дитячих будинках і батьки яких, хоч і не позбавлені батьківських прав, але не цікавляться їхнім життям.

Специфіка умов утримання і проживання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей, що перебувають у скрутних життєвих обставинах є причиною неуспішної соціалізації вихованців інтернатних закладів у майбутньому, неприйняття соціального оточення поза інтернатом. Діти зазначених вище категорій схильні до правопорушень, самовільного залишення біологічної сім'ї чи закладів, під опікою яких вони знаходяться. В таких випадках до співпраці залучаються патрульна поліція, Центри соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, служби (відділи) у справах дітей та сектор ювенальної превенції ВП ГУ НПУ.

Проблемам соціального забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, захисту прав та інтересів даної категорії осіб свої роботи присвятили такі науковці, як: В. В. Андреев, Л. С. Волинець, М. Л. Захаров, Н. Ю. Максимова, О. Є. Мачульська, В. Ю. Москалюк, А. М. Нечаева, Д. А. Шконов, І. В. Пеша, П. Д. Пилипенко, І. М. Сирота, Б. І. Сташків, О. В. Стремоухов, Є. Г. Тучкова та інші.

Сирітство та дитяча безпритульність, бездоглядність, жебрацтво – це наслідок недостатньої уваги суспільства, насамперед органів опіки та піклування, до соціальних проблем сімей з дітьми. Невчасне виявлення проблемних сімей, зволікання з вилученням дітей з таких сімей, недостатній контроль суспільства за вихованням дітей у неблагополучних сім'ях призводять до того, що дедалі більше дітей не мають адекватного соціального захисту.

Основними причинами залишення дітей без батьківського піклування є:

- соціально-економічні, пов'язані із зuboжінням сімей (безробіття обох або одного з батьків, жебрацтво батьків, тривала відсутність батьків, відсутність постійного житла, розлучення батьків);
- морально-етичні (асоціальний спосіб життя батьків, різні види залежності, примушення дітей до жебракування, злочинні діяння батьків,

різноманітні форми насильства, спрямованого на дітей); психологічні (суб'єктивні);

- раннє або позашлюбне материнство; дисфункційність сім'ї (неповна, новоутворена, багатодітна, сім'я інвалідів), нездорова емоційна атмосфера в сім'ї, конфліктність її членів;
- медичні – наявність хвороб у батьків, що унеможлиблюють виконання батьківських обов'язків.

Висновки. Головні шляхи подолання соціального сирітства:

- стабілізація соціально-економічних і політичних процесів у суспільстві;
- відродження духовної культури нації;
- економічна, законодавча, соціальна підтримка сім'ї, материнства і дитинства;
- відродження, розвиток і пропаганда кращих виховних традицій, заснованих на гуманізмі, любові і повазі до дитини; повернення «виховання» в навчальні заклади;
- реорганізація життєдіяльності системи закладів для дітей-сиріт, у тому числі виховних систем цих установ;
- удосконалення системи влаштування дітей-сиріт.

Література:

1. Мельниченко О. А. Проблеми соціального сирітства: причини, прояви та способи розв'язання / О. А. Мельниченко, А. Ю. Юр'єва, А. Ю. Панченко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – № 16. – С. 38-41. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSUNU_2013_16_9.

2. Пєша І. В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : (проблеми реформування) / І. В. Пєша / Укр. ін-т соціальних досліджень ; Ін-т дитинства. – К. : Логос, 2000. – 86 с.

3. Соціально-психологічні характеристики дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pedahohikam.net/nervs-1094-1.html>.

4. Чистяк О. В. Особливості психічного розвитку дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківської опіки, які виховуються у дитячих будинках сімейного типу / О. В. Чистяк // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2014. – № 2(23). – С. 266-272.

Тези надіслано 28 лютого 2019